

VAI TRÒ CỦA CÔNG TÁC XÃ HỘI HỌC ĐƯỜNG TRONG ĐỊNH HƯỚNG SỬ DỤNG TRÍ TUỆ NHÂN TẠO AN TOÀN VÀ HIỆU QUẢ CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

HVCH. Phan Vũ Thanh Đàm
Trường Đại học Khoa học Xã hội & Nhân Văn – ĐHQG TP.HCM
Lê Thị Thu Phương
Phân hiệu Học viện Phụ nữ Việt Nam
Trần Nhật Nam
Bệnh viện Quân y 175
HVCH. Phạm Thị Ánh
Đại học Westcilff

Tóm tắt: Trong bối cảnh chuyển đổi số giáo dục và sự phát triển mạnh mẽ của trí tuệ nhân tạo (AI), học sinh trung học phổ thông (THPT) ngày càng tiếp cận và sử dụng các công cụ AI trong học tập với tần suất cao nhưng còn thiếu định hướng chính thức cũng như một số kỹ năng quan trọng khi sử dụng AI. Nghiên cứu sử dụng phương pháp định lượng trên 330 học sinh tại Trường THPT Nguyễn Thái Bình nhằm phân tích thực trạng nhận thức, mức độ sử dụng, ảnh hưởng của AI đến kỹ năng học tập, cũng như nhu cầu hỗ trợ của học sinh. Kết quả cho thấy đa số học sinh đã có hiểu biết cơ bản về AI và gần 90% từng sử dụng AI trong học tập, chủ yếu với các công cụ phổ biến như ChatGPT và Gemini. AI mang lại nhiều lợi ích như thúc đẩy tự học, sáng tạo và cá nhân hóa học tập, song cũng tiềm ẩn nguy cơ làm suy giảm tư duy độc lập và tăng sự phụ thuộc vào công nghệ. Đồng thời, nhu cầu được hỗ trợ sử dụng AI an toàn và hiệu quả của học sinh ở mức rất cao, đặc biệt là trong việc lựa chọn công cụ phù hợp, tiếp cận tài liệu hướng dẫn, xây dựng chuẩn mực đạo đức số. Trên cơ sở đó, nghiên cứu khẳng định vai trò quan trọng của công tác xã hội (CTXH) học đường trong việc giáo dục kỹ năng số, truyền thông nâng cao nhận thức, tư vấn định hướng và kết nối nguồn lực nhằm hỗ trợ học sinh sử dụng AI một cách an toàn, có trách nhiệm và hiệu quả trong học tập.

Từ khóa: Công tác xã hội học đường; trí tuệ nhân tạo; học sinh trung học phổ thông; định hướng sử dụng AI.

THE ROLE OF SCHOOL SOCIAL WORK IN GUIDING THE SAFE AND EFFECTIVE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract: In the context of digital transformation in education and the rapid development of artificial intelligence (AI), high school students increasingly use AI tools in learning but lack formal guidance and essential competencies. This study employs a quantitative approach with 330 students from Nguyen Thai Binh High School to examine their awareness, usage, perceived impacts, and support needs regarding AI. The findings reveal that most students have basic knowledge of AI, with nearly 90% having used tools such as ChatGPT and Gemini. While AI supports self-directed learning, creativity, and personalization, it also poses risks of reduced independent thinking and over-reliance on technology. Additionally, students express a strong need for guidance on safe and effective AI use, particularly in tool selection, access to learning resources, and digital ethics. The study highlights the important role of school social work in enhancing digital competencies, raising awareness, and supporting students in using AI responsibly and effectively in learning.

Keywords: School social work; artificial intelligence; high school students; AI usage orientation.

Nhận bài: 13/03/2026

Phản biện: 15/04/2026

Duyệt đăng: 19/04/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh Cách mạng công nghiệp 4.0, AI đang trở thành xu hướng tất yếu và có tác động sâu rộng đến nhiều lĩnh vực, đặc biệt là giáo dục. Theo báo cáo của tổ chức RAND cho thấy năm 2025 có 61% học sinh THPT tại Mỹ cho biết đã sử dụng AI trong học tập và khoảng 21% sử dụng ít nhất mỗi tuần một lần. Tuy nhiên, sự phát triển này diễn ra nhanh hơn so với các hoạt động hướng dẫn: hơn 80% học sinh cho biết chưa từng được giáo viên hướng dẫn chính thức về cách sử dụng AI cho học tập (Doss và cộng sự, 2025).

Sự xuất hiện của các mô hình AI ngôn ngữ như ChatGPT từ cuối năm 2022 đã tạo ra làn sóng mới trong dạy và học khi hỗ trợ giáo viên và học sinh

giải đáp thắc mắc, sáng tạo nội dung học tập linh hoạt; việc tích hợp các công nghệ này đang thu hút sự quan tâm lớn của cộng đồng giáo dục và xã hội (Trần Văn Hưng & Đinh Thị Mỹ Hạnh, 2024). AI mang lại nhiều lợi ích thiết thực cho người học như tra cứu thông tin nhanh chóng, cải thiện kỹ năng làm bài nhờ phản hồi tức thời và cá nhân hóa trải nghiệm học tập.

Tuy nhiên, việc sử dụng AI thiếu kiểm soát cũng tiềm ẩn nhiều hệ lụy như nguy cơ phụ thuộc công nghệ, suy giảm tư duy phản biện và vi phạm liên chính học thuật (Phạm Thị Thu Trang, 2025). Thực tế cho thấy phần lớn người học tiếp cận AI theo hướng tự phát, thiếu định hướng và

kỹ năng đánh giá thông tin, đặt ra yêu cầu cấp thiết về sự tham gia của nhà trường trong việc xây dựng hướng dẫn sử dụng AI có trách nhiệm. Ở bậc THPT, học sinh là nhóm nhanh nhạy với công nghệ nhưng còn hạn chế về kỹ năng số và khả năng tự điều chỉnh hành vi học tập vì vậy rất cần được định hướng phù hợp.

Trong bối cảnh đó, CTXH học đường được xem là lực lượng quan trọng trong việc tư vấn, giáo dục kỹ năng số, nâng cao nhận thức và xây dựng môi trường sử dụng AI an toàn, có trách nhiệm cho học sinh. Xuất phát từ yêu cầu thực tiễn này, nghiên cứu được thực hiện tại Trường THPT Nguyễn Thái Bình nhằm làm rõ thực trạng nhận thức và việc sử dụng AI của học sinh, từ đó đề xuất các giải pháp phát huy “Vai trò của công tác xã hội học đường trong định hướng sử dụng trí tuệ nhân tạo an toàn và hiệu quả cho học sinh trung học phổ thông”.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp định lượng nhằm khảo sát thực trạng, các yếu tố tác động và nhu cầu của học sinh trong định hướng sử dụng AI an toàn, hiệu quả ở bậc THPT. Cách tiếp cận này giúp thu thập dữ liệu khách quan, làm cơ sở đề xuất các giải pháp phù hợp, đồng thời xác định vai trò của CTXH học đường trong việc hỗ trợ, tư vấn và định hướng học sinh sử dụng AI an toàn và hiệu quả.

Mẫu nghiên cứu gồm 330 học sinh Trường THPT Nguyễn Thái Bình được lựa chọn bằng phương pháp lấy mẫu ngẫu nhiên nhằm đảm bảo tính đại diện và giảm sai lệch chọn mẫu. Về cơ cấu mẫu, nữ chiếm 48,2%, nam 45,5% và 6,4% giới tính khác; theo khối lớp, học sinh khối 12 chiếm 47,9%, khối 11 chiếm 37% và khối 10 chiếm 15,2%. Sự phân bố này phản ánh tương đối đầy đủ đặc điểm học sinh trong bối cảnh nghiên cứu.

Dữ liệu sau khi thu thập được tiến hành mã hóa, làm sạch và nhập liệu trên phần mềm SPSS. Các kỹ thuật thống kê mô tả và phân tích phù hợp được sử dụng nhằm đảm bảo độ tin cậy, tính chính xác và khả năng khái quát hóa của kết quả nghiên cứu.

2.2. Thực trạng sử dụng trí tuệ nhân tạo của học sinh trung học phổ thông Nguyễn Thái Bình

Kết quả khảo sát tại Trường THPT Nguyễn Thái Bình đã làm rõ thực trạng ứng dụng AI trong học tập của học sinh trên ba phương diện: mức độ hiểu biết, tần suất sử dụng và các công cụ AI phổ biến. Những phát hiện này cho thấy xu hướng tiếp cận AI trong môi trường học đường đang gia tăng rõ rệt, đồng thời đặt ra yêu cầu cấp thiết về việc định hướng và sử dụng AI một cách hiệu quả và an toàn.

Kết quả khảo sát tại Trường THPT Nguyễn Thái Bình cho thấy trí tuệ nhân tạo không còn là khái niệm xa lạ mà đã trở thành một công cụ quen thuộc trong đời sống học tập của học sinh. Về mức độ hiểu biết, đa số học sinh đã có nhận thức nhất định về AI, trong đó 61,8% cho biết hiểu ở mức cơ bản và 32,4% khẳng định hiểu rõ, chỉ 5,8% mới dừng ở mức đã nghe nhưng chưa hiểu. Tỷ lệ hơn 94% học sinh có hiểu biết từ cơ bản trở lên phản ánh sự lan tỏa mạnh mẽ của công nghệ số trong môi trường học đường, cho thấy học sinh có khả năng tiếp cận nhanh với các xu hướng công nghệ mới thông qua internet, mạng xã hội và các nền tảng học tập trực tuyến.

Xét về mức độ sử dụng trong học tập, kết quả cho thấy AI đã được tích hợp khá sâu vào hoạt động học tập của học sinh. Cụ thể, 29,7% học sinh sử dụng AI thường xuyên và 59,1% sử dụng thỉnh thoảng, nghĩa là gần 90% học sinh đã từng ứng dụng AI trong học tập. Tuy nhiên, việc nhóm “thỉnh thoảng sử dụng” chiếm tỷ lệ cao nhất cho thấy AI hiện vẫn đóng vai trò là công cụ hỗ trợ mang tính tình huống, chưa trở thành phương tiện học tập thường xuyên và có chiến lược. Điều này phản ánh giai đoạn chuyển tiếp trong quá trình chuyển đổi số giáo dục, khi học sinh đã tiếp cận công nghệ nhưng chưa hình thành kỹ năng học tập số một cách bền vững và có định hướng rõ ràng.

Dựa trên kết quả về các công cụ AI được sử dụng trong học tập, có thể thấy học sinh tại Trường THPT Nguyễn Thái Bình đang tập trung chủ yếu vào một số nền tảng AI phổ biến. ChatGPT và Gemini chiếm ưu thế vượt trội với tỷ lệ sử dụng lần lượt đạt 93% và 79,7%, cao hơn đáng kể so với các công cụ khác như DeepSeek (17,6%), Grok (10%), Gauth AI (3%), Midjourney (2,4%) và Claude (1,8%). Thực trạng này cho thấy học sinh chủ yếu khai thác AI phục vụ các nhu cầu học tập phổ biến như tìm kiếm thông tin, giải bài tập, tóm tắt và hỗ trợ viết nội dung. Ngược lại, các công cụ AI chuyên biệt như tạo hình ảnh hoặc giải toán chuyên sâu chưa được sử dụng rộng rãi, phản ánh phạm vi ứng dụng AI của học sinh vẫn còn tương đối hẹp và thiên về các chức năng cơ bản.

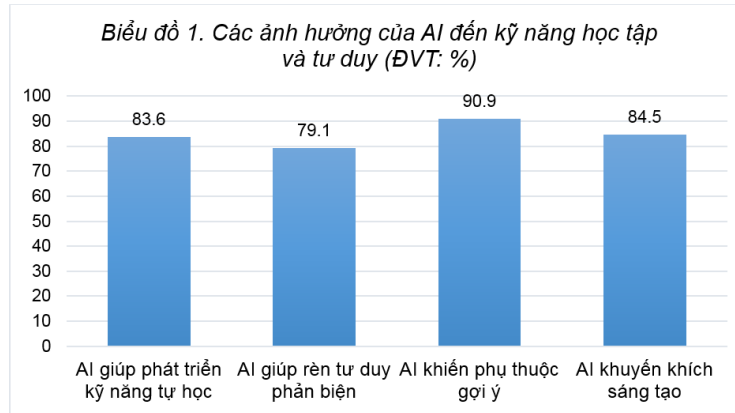
Tổng thể, khảo sát tại Trường THPT Nguyễn Thái Bình cho thấy AI đã trở thành công cụ học tập quen thuộc của học sinh, nhưng việc sử dụng còn mang tính tự phát, thiếu định hướng và chưa được tích hợp chính thức trong hoạt động giáo dục. Thực trạng này đặt ra yêu cầu cấp thiết phát huy vai trò của CTXH học đường trong việc tư vấn, giáo dục kỹ năng số, nâng cao nhận thức và xây dựng môi trường sử dụng AI an toàn, có trách nhiệm và hiệu quả cho học sinh trung học phổ

thông trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay.

2.3. Ảnh hưởng của AI đến kỹ năng học tập và tư duy

Từ thực trạng học sinh THPT ứng dụng AI trong học tập. Ta có thể thấy AI không chỉ là công

cụ hỗ trợ mà còn tác động rõ rệt đến việc tiếp cận kiến thức, rèn luyện kỹ năng và hình thành tư duy của học sinh. Bên cạnh lợi ích như cá nhân hóa học tập và nâng cao tự học, AI cũng tiềm ẩn nguy cơ phụ thuộc công nghệ và giảm tư duy độc lập.

(Nguồn: Số liệu khảo sát, năm 2025)

Số liệu biểu đồ 1 cho thấy mối lo ngại lớn về nguy cơ giảm khả năng tư duy độc lập khi học sinh phụ thuộc vào gợi ý từ AI (90,9%), phản ánh thách thức trong việc tránh lạm dụng công nghệ. Trong bối cảnh này, CTXH học đường có thể hỗ trợ thông qua hoạt động tư vấn, truyền thông kỹ năng sử dụng AI có trách nhiệm và tổ chức các hoạt động rèn luyện tư duy độc lập cho học sinh.

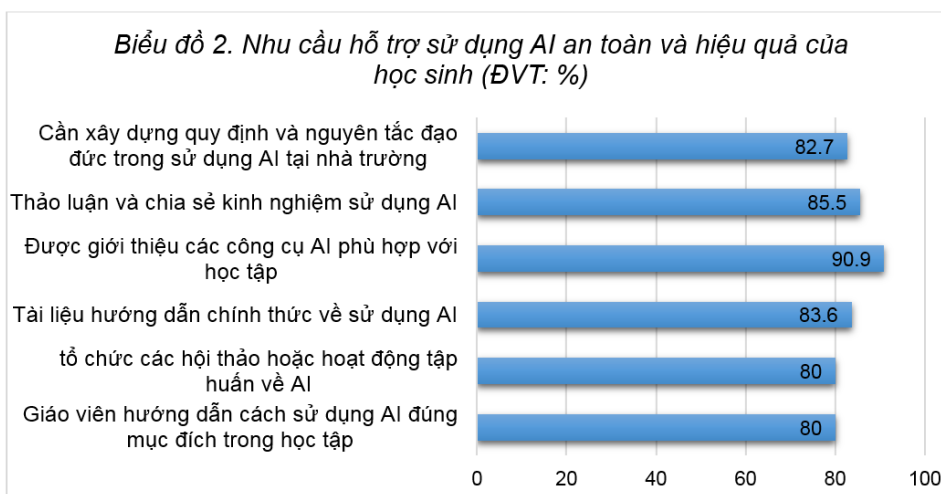
Mặt khác, ở chiều tích cực, 84,5% học sinh cho rằng AI khuyến khích sáng tạo và 83,6% nhận định AI giúp phát triển kỹ năng tự học. Điều này cho thấy học sinh đánh giá cao khả năng hỗ trợ tìm kiếm thông tin, gợi ý ý tưởng và mở rộng nguồn học liệu của AI, qua đó thúc đẩy quá trình học tập chủ động. Tuy nhiên, Chỉ 79,1% học sinh tin AI giúp rèn tư duy phản biện, cho thấy các em vẫn chưa tin tưởng hoàn toàn vào khả năng hỗ trợ suy nghĩ sâu của AI. Vì vậy, học sinh cần tập thói quen đặt câu hỏi, kiểm chứng thông tin từ nhiều nguồn,

thảo luận và tự hình thành quan điểm trước khi tham khảo AI. AI nên là công cụ hỗ trợ, không thay thế tư duy của người học.

Tóm lại, kết quả cho thấy AI mang lại cả cơ hội và thách thức trong học tập. Một mặt, AI thúc đẩy sáng tạo, tự học và mở rộng nguồn tri thức; mặt khác, việc phụ thuộc quá nhiều có thể làm suy giảm tư duy độc lập và phản biện. Vì vậy, cần định hướng sử dụng AI có trách nhiệm, xem AI là công cụ hỗ trợ chứ không thay thế tư duy của học sinh.

2.4. Nhu cầu hỗ trợ sử dụng AI an toàn và hiệu quả của học sinh

Từ kết quả khảo sát nhận thấy nhu cầu được hỗ trợ sử dụng AI an toàn và hiệu quả của học sinh THPT đều ở mức cao (từ 80% đến 90,9%). Điều này thể hiện việc AI đã trở thành một công cụ học tập quen thuộc, đồng thời đặt ra yêu cầu cấp thiết đối với vai trò định hướng của CTXH học đường

(Nguồn: Số liệu khảo sát, năm 2025)

Trong các nhu cầu hỗ trợ sử dụng AI an toàn và hiệu quả của học sinh, nhu cầu được giới thiệu các công cụ AI phù hợp với học tập có tỷ lệ cao nhất (90,9%). Kết quả này cho thấy học sinh đang đối mặt với sự đa dạng và thay đổi nhanh chóng của các nền tảng AI, nhưng lại thiếu cơ chế định hướng để lựa chọn công cụ phù hợp, an toàn và phục vụ mục tiêu học tập. Đây là một phát hiện quan trọng, bởi nó khẳng định nhu cầu không chỉ dừng ở nhận thức hay kiến thức lý thuyết, mà tập trung mạnh vào định hướng thực hành và lựa chọn công cụ cụ thể. Trong bối cảnh đó, CTXH học đường có thể tư vấn, kết nối nguồn lực và phối hợp với giáo viên xây dựng danh mục công cụ AI phù hợp, đồng thời hỗ trợ học sinh hình thành kỹ năng sử dụng AI có trách nhiệm, góp phần hạn chế nguy cơ lạm dụng công nghệ và vi phạm chuẩn mực đạo đức học tập.

Các nhu cầu tiếp theo cũng đạt tỷ lệ cao, thể hiện nhu cầu hỗ trợ mang tính toàn diện. Cụ thể, 85,5% học sinh mong muốn được thảo luận và chia sẻ kinh nghiệm sử dụng AI, điều này có thể được đáp ứng thông qua việc tổ chức các nhóm sinh hoạt chuyên đề, diễn đàn trao đổi hoặc hoạt động trải nghiệm thực tế về sử dụng AI trong học tập. Bên cạnh đó, 83,6% học sinh mong muốn có tài liệu hướng dẫn chính thức, thể hiện nhu cầu về nguồn thông tin chuẩn hóa và đáng tin cậy. Do đó, cần xây dựng và phổ biến cẩm nang, tài liệu truyền thông hoặc bộ hướng dẫn sử dụng AI an toàn và hiệu quả trong nhà trường. Đáng chú ý, 82,7% học sinh cho rằng cần xây dựng quy định và nguyên tắc đạo đức trong sử dụng AI, học sinh muốn nhận thức rõ ràng về trách nhiệm số và chuẩn mực học thuật. Nhu cầu này có thể được đáp ứng bằng việc ban hành quy định, lồng ghép giáo dục đạo đức số và tổ chức các hoạt động truyền thông nâng cao nhận thức về sử dụng AI có trách nhiệm.

Hai nội dung có tỷ lệ thấp nhất nhưng vẫn ở mức cao (80%) là giáo viên hướng dẫn sử dụng AI đúng mục đích và tổ chức hội thảo/tập huấn. Kết quả cho thấy học sinh vẫn cần sự hỗ trợ từ nhà trường, nhưng ưu tiên hơn các hình thức hỗ trợ mang tính thực hành, liên tục và gắn với trải nghiệm học tập hằng ngày.

Kết quả cho thấy học sinh có nhu cầu rất cao về định hướng sử dụng AI, đặc biệt là lựa chọn công

cụ phù hợp, cùng với tài liệu, hoạt động chia sẻ và quy định đạo đức nhằm bảo đảm sử dụng AI an toàn và hiệu quả trong học tập.

2.5. Vai trò của công tác xã hội học đường trong định hướng sử dụng trí tuệ nhân tạo an toàn và hiệu quả cho học sinh trung học phổ thông

Xuất phát từ thực tiễn nhu cầu sử dụng AI ngày càng cao trong học tập, học sinh THPT đang đứng trước cả cơ hội và thách thức khi tiếp cận công nghệ mới. Trong bối cảnh này, CTXH học đường giữ vai trò quan trọng trong giáo dục kỹ năng, truyền thông nâng cao nhận thức, tư vấn định hướng và kết nối nguồn lực nhằm hỗ trợ học sinh sử dụng AI an toàn, có trách nhiệm và hiệu quả trong môi trường học tập số.

Vai trò giáo dục kỹ năng, xuất phát từ nhu cầu cao của học sinh về việc được giới thiệu công cụ AI phù hợp và chia sẻ kinh nghiệm sử dụng, CTXH học đường có thể chủ động tổ chức các câu lạc bộ, workshop, chuyên đề trải nghiệm và sinh hoạt nhóm về AI trong học tập. Các hoạt động này giúp học sinh học hỏi lẫn nhau, hình thành kỹ năng tự học, tư duy độc lập và tư duy phản biện khi sử dụng AI. Thông qua phương pháp học tập trải nghiệm và học tập ngang hàng, học sinh được hướng dẫn sử dụng AI như công cụ hỗ trợ học tập thay vì phụ thuộc vào công nghệ.

Vai trò truyền thông, kết quả nghiên cứu cho thấy học sinh có nhu cầu cao về tài liệu hướng dẫn, quy định và nguyên tắc đạo đức khi sử dụng AI. Trên cơ sở đó, CTXH học đường có thể phối hợp xây dựng cẩm nang, tài liệu truyền thông, video hướng dẫn và các chiến dịch truyền thông về lợi ích – rủi ro của AI. Đồng thời tham gia xây dựng quy trình, quy định và văn hóa sử dụng AI trong nhà trường. Những hoạt động này góp phần nâng cao nhận thức, phòng ngừa lạm dụng công nghệ, bảo vệ chuẩn mực học thuật và tạo môi trường học tập minh bạch, an toàn.

Vai trò kết nối, CTXH học đường có thể đóng vai trò cầu nối giữa học sinh, giáo viên, phụ huynh và chuyên gia công nghệ nhằm hình thành mạng lưới hỗ trợ. Sự phối hợp này giúp thống nhất cách tiếp cận, tăng cường nguồn lực chuyên môn, đồng thời đảm bảo việc định hướng sử dụng AI được triển khai liên tục, đồng bộ và bền vững.

Vai trò tư vấn định hướng sử dụng AI trong học tập, việc hướng dẫn sử dụng AI đúng mục đích, CTXH học đường hỗ trợ tư vấn cá nhân và nhóm về lựa chọn công cụ, quản lý thời gian, kiểm soát việc sử dụng công nghệ và xây dựng kế hoạch học tập phù hợp. Hoạt động tư vấn giúp học sinh nhận diện rõ lợi ích và rủi ro, hình thành thói quen sử dụng AI có trách nhiệm, đồng thời giảm nguy cơ phụ thuộc công nghệ và nâng cao hiệu quả học tập trong bối cảnh chuyển đổi số.

III. KẾT LUẬN

Kết quả nghiên cứu cho thấy học sinh trung học phổ thông đang sử dụng các công cụ AI ngày càng phổ biến trong học tập, trong đó ChatGPT (do OpenAI phát triển) được sử dụng nhiều nhất nhờ khả năng phản hồi nhanh, dễ tiếp cận và hỗ trợ đa dạng môn học. Tuy nhiên, chính sự tiện lợi này cũng làm gia tăng nguy cơ phụ thuộc nếu

thiếu định hướng sử dụng phù hợp. Nhu cầu hỗ trợ của học sinh ở mức rất cao, đặc biệt là nhu cầu được giới thiệu công cụ AI phù hợp (90,9%), cho thấy các em đang thiếu định hướng thực hành trong lựa chọn và sử dụng công nghệ. Đồng thời, mối lo ngại lớn nhất là nguy cơ giảm tư duy độc lập khi phụ thuộc vào gợi ý từ AI.

Khoảng trống nghiên cứu hiện nay nằm ở việc chưa có nhiều công trình tập trung vào vai trò của CTXH học đường trong định hướng sử dụng AI cho học sinh trung học phổ thông. Nghiên cứu này góp phần làm rõ thực trạng sử dụng AI, nhu cầu hỗ trợ của học sinh và đề xuất các vai trò cụ thể của CTXH học đường trong giáo dục kỹ năng, truyền thông, tư vấn và kết nối nguồn lực nhằm hỗ trợ học sinh sử dụng AI an toàn, có trách nhiệm và hiệu quả trong bối cảnh chuyển đổi số giáo dục.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Doss, C. J., Bozick, R., Schwartz, H. L., Chu, L., Rainey, L. R., Woo, A., Reich, J., & Dukes, J. (2025). AI use in schools is quickly increasing but guidance lags behind: Findings from the RAND Survey Panels. RAND Corporation.
- Phạm Thị Thu Trang. (2025). Ảnh hưởng của trí tuệ nhân tạo trong quá trình học viết của sinh viên năm nhất tại một trường đại học công lập ở Việt Nam. *Tạp chí Tâm lý – Giáo dục*, 31(07), 68-77.
- Trần Văn Hưng & Đinh Thị Mỹ Hạnh. (2024). Thực trạng và giải pháp sử dụng ChatGPT hỗ trợ học tập cho học sinh trung học phổ thông: Trường hợp nghiên cứu tại Thành phố Đà Nẵng. *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 20(5), 57-65.